

Aliantzak, aniztasuna eta horien arteko elkarguneak

Itziar Gandarias

*Deustuko Unibertsitateko Psikologia eta Hezkuntza
Fakultateko irakaslea*

Badirudi azken urteetan interseksionalitate terminoa gero eta gehiago entzuten ari garela. Batzuentzako, azken hamarkadetan genero eta feminismo ikasketeei emandako ekarpen garantzitsuenetariko bat da. Besteentzako, aldiz, modan dagoen neologismoa besterik ez da, eta fidagaitzak agertzen dira gaurko erabilera akritikoaz. Dena dela, argi dago interseksionalitateak teoria eta praktika feminista zabaldu duela, Mendebaldeko feminismoan genero kategoriak izan duen homogeneotasuna eta zentralismoa lekualdatuz.

Hurrengo orrialdeetan, Euskal Herriko Emakumeen Mundu Martxaren (hemendik aurrera, EMM) esperientzia harturik, non artikulu honen egileak parte hartu duen,¹ interseksionalitatearen ekarpenak aztertuko ditugu borroka desberdinen arteko aliantzak sortzeko; zehatz-mehatz, euskal feministen eta emakume etorkinen arteko artikulazio politikoaren zailtasunak eta poztasunak aztertuko dira. Horretarako, testua bi ataletan banandu da. Lehenengo atalean, gaur egun interseksionalitatearen erabilera eta jatorria kontuan izanik, bere ekarpen politiko nagusiak garatuko dira. Bigarren atalean, EMMren barruan subjektu politikoaren arteko aniztasuna lantzeko egin den apustuaren esperientzia aztertu eta hausnartuko dugu.

Zergatik interseksionalitate hitza?

Interseksionalitate hitza esateko dugun zailtasuna hura uler-
tzeko dugun bera da. Verena Stolcke (2012) antropologoak
hausnartzen zuenaren ildotik, kontzeptuak ingelesetik auto-
matikoki itzultzeko joera dugu, gure testuinguru sozialera
moldatu gabe. Hemen, Euskal Herrian, badaude 'elkargune'
hitza proposatu dutenak, Lorea Agirrek eta Bilgune Feminis-
tako kideek, besteak beste. Agian jarraitu behar dugu pen-
tsatzen kontzeptu egokiago bat, baina, momentuz, elkargune
hitz aiposena iruditzen zait, eta, hemendik aurrera, testuan
zehar, interseksionalitatearen ordeztu, elkargune erabiliko dut.

Ahoskatzerakoan ez ezik, praktikan eta egunerokotasunean
ere zailtasunak izaten ari gara elkargune terminoa erabiltze-
rakoan. Ekintza publikoetan edo testuetan maiz aditz bezala
agertzen da; adibidez, «Mahai-inguru hau elkargunetu nahi
dugu, horregatik emakume ijito bat gonbidatu dugu». Beste
aukera batzuetan, adjektibo moduan erabiltzen dugu; elkar-
gunea pertsonen ezaugarri bat izango balitz bezala, «bera
oso interseksionala da». Erabilpen desegoki horiek, beraz,
elkargune perspektibaren eta tresnaren jatorrira eta defini-
ziora itzultzera behartzen gaituzte.

Lehenik eta behin, esan beharra dago Kimberlé Crenshaw-ek
(1989) sortutako elkargune terminoa ez dela berria. Cren-
shawek berak jasotzen duen bezala, 1851 urtean, Sojourner
Truth-ek, *Ain't I A Woman* deituriko diskurtso enblemati-
koan, agerian utzi zuen, emakume beltz eta esklabo bezala,
bere esperientziak ez zuela zerikusirik emakume zurienare-
kin; izan ere, azken horiek bozkatzeko eskubidearen borro-
kan murgilduta zeuden guztiz. Beranduago, 1970 eta 1980ko
hamarkadetako feminismo beltzen borroketan zehar, Com-
bahee River Collective taldea aitzindari bihurtuko da, 1977ko
bere adierazpen feministan 'aldiberekotasun zapalkuntzak'
terminoa erabiltzeagatik: termino horrekin, garai horretan
identitate baztertzaileetan oinarritutako beltz mugimendua
eta une hartako feminismo zuria desafiatu zituen.

Aldarrikapen horiei, hurrengo hamarkadetan zehar, arrazismoaren aurkako jarrera hartze beltzetatik beste egile batzuk gehituko zaizkie, Angela Davis (1983), Patricia Hill Collins (1991) eta Audre Lorde (1984) pentsalari eta aktibista beltzak, besteak beste, eta Gloria Anzaldúa, Cherríe Moraga eta Ana Castillo (1988) feminista txikano eta lesbianak. Emakume horiek guztiek irmoki interpelatuko dituzte feminista zuri, heterosexual eta mendebaldarren diskurtso hegemonikoak, beren pribilegio-lekuei buruz inongo kritikarik ez egiteagatik.

Alde batetik, feminista eta lesbianak izanik, ez zuten euren burua eroso ikusten feminista zurien artean. Bestalde, mugimendu beltzaren barruan gizon beltzen indarkeria eta zapalkuntzak jasotzen zituzten. Beraz, talde mugimendu horien kanpoan eta barruan sentitzen ziren, 'outsider insider' bihurtuz (Patricia Hill Collins-ek (1991) botere ezberdineko talde desberdinen artean harrapatuta dauden pertsonen deskribapena egiteko sortu zuen terminoa).

Feminista beltzak eta txikanoak konturatu ziren klase ertaineko emakume feminista zuriekin desberdintasun handiak zituztela, eta desberdintasun horiek mahai gainean jarri zituzten. «Denak ahizpak gara, emakume guztiak zapalduta gaude» leloaren aurrean, eurek esaten zuten: bai, emakume guztiak zapalduta gaude generoagatik, baina ez modu berean. Patriarkatuak ez du berdin funtzionatzen leku eta kultura guztietan.

Bere jatorri politiko eta aktibista kontuan izanik, elkarguneak erakusten digu pertsonok kokaleku bat dugula, eta kokaleku horrek gure bizitzako aukerak eta gaitasunak baldintzatzen dituela. Landagunean bizitzeak, kanpoko auzo batean gazte izateak, emakume etorkin eta etxeko langilea izateak,

Bere jatorri politiko eta aktibista kontuan izanik, elkarguneak erakusten digu pertsonok kokaleku bat dugula, eta kokaleku horrek gure bizitzako aukerak eta gaitasunak baldintzatzen dituela

euskaraz hitz egiteak edo ezintasunen bat edukitzeak kokaleku desberdinetan jartzen ditu. Ez da gizarte bazterketaren teoria bat, baizik eta agente bihurtzearen eta ahalduntzeko gaitasunaren inguruko: norberarentzat idatzitako gidoi horretatik ateratzeko aukera badago, norbere baldintzez ohartuz gero. Elkarguneak badu eraldatzeko ahalmena, aukera ematen du norberari buruz beste modu batera pentsatzeko, ohartzen garen neurrian normalki erabiltzen ditugun kategoria sozialak –generoa, klasea, adina, jatorria, herritar gisa dugun posizioa, funtzio aniztasuna, heziketa maila...– ez direla naturalak, erai-kiak baizik, eta elkarren arteko harremana dutela.

Zapalkuntza sistemak ez daude airean, baizik eta gure gorputzetan adierazten dira momentu eta era desberdinetan. Arrazakeria, klasismoa, heteroaraua, kapazitismoa, besteak beste, gizarte antolatzaileak dira eta testuinguru eta pertsonen arabera bereizkeriak sortzen dituzte; adibidez, beltzen eta zurien artean, gorputz pobre edo aberatsen artean, desgaitasunik duten eta ez duten pertsonen artean. Esaterako, zurtasunak oraindik funtzionatzen du diskriminazio marka moduan, maila estrukturalen ez ezik, gure eguneroko ekin-tza eta harremanetan ere bai. Horregatik zera galdetu behar diogu geure buruari: gai al gara beste emakume batzuekiko ditugun aurreiritziez konturatzeko?, barruan daramagun arrazismo, klasismo eta sexismoaz kargu egiten al gara?

Horrez gain, pribilegioaren teoria ere bada elkargunea, pribilegioak eta zapalkuntzak osagarri izateko dituzten moduak aztertuz. Azken batean, egoeraren arabera pribilegioa eta bazterketa aldi berean gerta daitezke, eta batzuk zein besteak teorizatu behar ditugu. Dena den, pribilegioari dagokionez, oraindik sakontzeke eta hausnartzeke geratzen zaigu. Funtsezkoa bilakatzen da emakumeok gure pribilegio posizioak aitor ditzagun, horrek ez baitu ukatzen beste nagusitasun-sistemen kontra betetzen dugun mendeko posizioa. Ez posizio arauemaileak, ez periferikoak, ez dira beti egonkor eta fin-koak. Zapalduak eta zapaltzaileak izan gaitzkeela onartzeak, zalantzarik gabe, pentsamendu dikotomikoaren logikaren

hegemonian arrakala bat ezartzen du: zapaldu/zapaltzaile, ipar/hego, tokiko/etorkin...

Laburbilduz, lau izango lirateke elkargune proposamenak egindako ekarpenak. *Lehenik, elkargunea botere harremanen teoria da*. Interseksionalitateak zalantzan jartzen du botere harremanak nola eraikita dauden; hau da, zein kategoria sozialek duen besteak baino botere handiagoa. Horrek esan nahi du pribilegioa nola antolatzen den ere zalantzan jartzen duela. Askotan uste dugu boterea goitik datorrela; baina boterea ez da edukitzen, baizik eta erabili egiten da. Boterea, Michel Foucaultek (1988) proposatzen zuenez, zirkulatzen duen zerbeit legez aztertu beharko genuke. Horrek, Euskal Herriko mugimendu feministon ikuspegitik, hurrengo galderak dakartza: *nola mugitzen dira mugimendu feministan boterearen zirkuituak? Nori ematen diogu sinesgarritasun gehiago? Nor dago legitimatuta gauza batzuk esateko? Nor ez? Nor bai, egoera eta lekuaren arabera? Galdera horiek erantzuten hasi beharko genukeelakoan nago.*

Bigarrenik, testuinguruaren garrantzia dago. Zapalkuntza sistemak ez dira beti jarduten modu berean, kokaleku eta testuinguru soziohistoriko batean azaleratzen baitira. Horregatik, elkargune proposamenak emakumeen artean dauden zaugarritasun maila desberdinak azaleratzeko balio digu. Emakumeok ez dugu talde homogeen bat osatzen; beraz, elkargune proposamenak periferian edo bazterretan egon diren emakumeen zapalkuntza desberdinak ikusarazten ditu, zapalkuntzen arteko hierarkiarik ezarri gabe.

Azken horretatik haxe ondoriozta dezakegu, batek ez dakiela etorkina dela muga fisikoa agertzen ez den arte; edo Afrikako emakume beltz batek belztasunak dakartzan ondorioak ez dituela sentituko zuriaren nagusitasuna agertzen ez den arte. Hori dela eta, gure arreta eta hausnarketak ezin dira geratu botere harremanetan sortutako kategorien bigurutzeeen analisi gainazalekoan; horrez gain, ongi aztertu behar da nola eraiki eta erreproduzitzen diren kategoria horiek, bereizkeria horiek zer-nolako botere mekanismoak

ahalbidetzen dituzten identifikatzeko eta horrela eraldatzeko. Adibidez, etorkinen kasuan, mugak izango lirateke lehen eta bigarren mailako herritarren arteko bereizketa ahalbidetzen duen botere mekanismoa.

Hirugarrenik, aurretik azaldu dugunez, *pribilegio eta zapalkuntzaren aldiberekotasuna* dago. Aldiberekotasun hori abiapuntu bezala hartzen badugu, erronka politikoa, María Lugones-ek (2008) aipatzen duen bezala, kategorien interkonexioa aldarrikatzen duen nagusitasunaren logikatik «fusio eta ezin bananduzko» logika batera pasatzea izango litzateke.

Horrek elkargunearen laugarren gakoa dakar, *pentasamolde dikotomikoa eta kategoria baztertzaileak iraultzea*. Zentzu horretan, menpekotasun-menpe-

Crenshaw konturatzen
zen emakume beltzek
«desahalduntze
interseksionala» bizi
zutela, gutxienez
menpeko bi talderen
bidegurutzean aurkitzen
zirelako: mugimendu
feminista eta
arrazismoaren aurkakoa

ratze dikotomia gainditzeko beharra dugu. Zapalduaren eta zapaltzailearen arteko harreman konplexutasuna hartuz, argi dago orain arte erabili ditugun kategorizazio finko, itxi eta dikotomikoek ez dugutela balio; ez zapalkuntzak desagertu direlako, baizik eta feminismoaren subjektu politikoa artikulatzeko, *subjektu a priori* bat identifikatu nahi izatea erredukzionista izan litekeelako.

EMMren elkargune politikoaren esperientzia aztertzen

Kimberlé Crenshawek (1991) elkargune proposamena luzatu zuenean, bi mota bereizi zituen. Batetik, Los Angelesko emakume afroamerikarren genero-indarkerien esperientziak analizatzen zituenean, 'egiturazko elkargune' terminoa garatu zuen, genero, arraza eta klase sozialaren diskriminazio sistemak

elkarlotuta daudela adierazteko, talde sozialaren eta pertsonen bizitzen gainean eragin espezifikoa dituztela azaleratuz.

Bestalde, arrazismoaren aurkako mugimenduaren eta feministen arteko erlazioei erreparatzen zienean izendatu zuen 'elkargune politikoa' identifikatzen du. Crenshaw konturatzen zen emakume beltzek «desahalduntze intersektionala» bizi zutela, gutxienez menpeko bi talderen bidegurutzean aurkitzen zirelako: mugimendu feminista eta arrazismoaren aurkako mugimendua. Batetik, egoera horretan aurkitzeak emakume beltzentzat suposatzen zuen energia politikoa salatzen zen, gehienetan bi taldeek banandutako agenda baztertzailak zituztelako. Bestalde, bi mugimenduen diskurtsoez arduratzerakoan, hauxe nabarmentzen zuen, arrazismoaren eraikuntzaren eta sexismoaren terminoaren erabileran, bi talde nagusien esperientzian soilik oinarritzen zela, emakume beltzek bizi zituzten arrazismoaren eta patriarkatuaren elkargune esperientziak alde batera utziz.

Ondorioz, elkarren arteko bazterketa horiek mugimenduek berek borrokatu nahi dituzten nagusitasun eta menpeutasun mekanismo berberak erreproduzitu ditzakete. Alde batetik, feminismoak ez du galdetzen arraza-inplikazioengatik; beraz, erabiltzen dituen estrategiek kolore-jendearen mendetasuna indar dezakete. Modu berean, arrazakeriaren aurkako borroka ez du galdetzen patriarkatuaren inplikazioengatik, eta maiz borroka horrek emakumeen mendetasuna gainezkatzen du.

Jarraian, Euskal Herriko Emakumeen Mundu Martxaren esperientzia harturik, artikulazio anitz eraikitzeke Crenshawek (1989) proposatutako elkargune politikoa jorratuko dugu, borroka desberdinak batzeko eta aldarrikatzeko poztasunak zein zailtasunak garatuz. Baina, lehenik, Emakumeen Mundu Martxa zer den azaltzen hasiko gara.

2000. urteaz geroztik, mundu osoko hirurogeita hamar herrialde baino gehiagoko emakumeak mobilizatu ditu nazioarteko eta tokian tokiko ekintzen bidez, emakumeen kontrako diskriminazio eta desberdintasun mota guztiei aurre egiteko.

Euskal Herriaren kasuan, Emakumeen Mundu Martxako Plataformak emakume, sindikatu eta feminista autonomoen arteko elkarteak biltzen ditu. 2000. urtean antolatzen hasi zen arren, 2005ean lortu zuen mobilizazio handia, II. Nazioarteko Ekintzarekin batera. 2013. urtean, IV. Nazioarteko Ekintzaren aurrean, berriro antolatzeko prozesu bat hasi ginen emakume etorkin eta talde feminista desberdinak sartu zirenean.² Urte batean zehar, gure lan-eremuak birdefinitu genituen hurrengo lauetara mugatuz: (i) indarkeria transistemikoak, (ii) gorputzak eta sexualitateak, (iii) bizi iraunkortasuna eta (iv) sare lana eta aniztasunaren kudeaketa. Lan-eremu bakoitza kolektibo desberdin batek definitu zuen. Hain zuzen ere, lan-eremuen eraikuntza kolektibo hori Crenshawek (1989) proposatutako elkargune politikoaren praktika batean bihurtu zen, eremu bakoitza ez zegoelako itxita, gero kolektibo bakoitzak bere errealitate zehatzari egokitzeko behar bezain zabalik baizik. Amaiak, Bilgune Feministako kideak, oso argi azaltzen zuen zer izan den guretzako elkargune politikoa:

Elkarguneak ez du esan nahi orain hasi behar dugula guztiok gaur egun dauden zapalkuntza guztiak edonon eta beti izendatzen. Bakoitzak bere esperientziatik hitz egin eta borrokatu behar du, gero hori guztia elkartu eta borroka komunak eraikitzeko. Elkargunea nik zuri nire zapalkuntzaren inguruan hitz egitea da, zuk niri zurearenean eta, ondoren, horrekin guztiarekin elkarrekin zerbait komunean sortzea (Amaia, Bilgune Feminista).

Beraz, elkargunea talde bakoitzaren aldarrikapenetatik haratago joatean datza, gainontzeko aldarrikapenak ikusi eta agenda ez itxi bat eraikitzean. Adibide bat: laugarren lan eremuari dagokionez, emakume etorkinen taldeek, Munduko Emakumeak eta Garaipen elkarteek garatu zuten:

Lurralde ezberdinetatik gatozen emakumeak gara, bizipen, ibilbide, jakintza, gaitasun, identitate, borroka modu eta aldarrikapen ezberdinekin, eta horiek defendatu, balioetsi eta errekonozitu nahi ditugu, hierarkiarik ezarri gabe. *Onartzen dugu aniztzak garelara eta, era berean, desberdinak, eskubideei dagokienez.*

Aldarrikatzen dugu aniztasuna aberastasun bat dela, ondasun komun bat, gu batzeko balio duena, eta patriarkatuaren oinordetzarekin, emakumeak historikoki etsaitu eta banatu dituen tradizioarekin hausteko balio duena. Geure buruak irudikatzen ditugu elkarrekin eta *elkarri lotuta, aliantzak ehuntzeko*, erdigunean jarrita geure desberdintasun eta desadostasunak.

Elkarbizitza eta elkarrekiko errekonozimendua sustatzen duten ereduaren aldeko apustua egiten dugu, aniztasun berri eta askotarikoak kontuan hartzen dituzten ereduaren alde (jatorria, hizkuntza, aniztasun funtzionala, sexu identitatea, erlijioa, kultur praktikak...), *Euskal Herri kulturaliki anitz, laiko eta elkartasuneko batetik*. Horretarako, elkarrizketa aldarrikatzen dugu, zaintza-harremanak sortzea, ikaskuntza-prozesuak sustatzea, elkarri entzutea eta elkar errespetatzea, loturak sortzeko eta alternatibak eraikitzeko, sistema kapitalista neoliberalaren, arrazistaren, klasistaren, gaitasunen goreslearen eta heteropatriarkalaren aurrean (EMMren dosierra, 2013).

Dosierrean idatzitako aniztasunaren eta borrokan aliantzen lan eremu hori praktikara eramatea ez da izan erraza eta oztoporik gabekoa. Hona hemen, elkargune politikoaren harira, emakume etorkinen eta euskal feministen arteko elkarlan esperientziatik atera ditugun hiru hausnarketa eta ikasketa.

Prest gaude beldurrak apurtu eta gure etxea ireki eta eraldatzeko?

Elkarrekin egotea ez da nahikoa. Gure espazioetara eta ekin-tzetara besteak gonbidatzea ez da nahikoa. Horiek izan dira atera ditugun ondorio nagusiak emakume etorkinen eta euskal feministen arteko aliantza askotarikoak eraikitzerakoan. Lehenik eta behin, prozesu bat da eta denbora behar du. Bigarrenik, guztien aldetik alde aurreko jarrera eta lana ezinbestekoa da. Hau da, bi noranzkoko prozesua da, eta bai euskal feministen bai emakume etorkinen ahalegina eskatzen du.

Alde batetik, euskal talde feministei dagokienez, askotan entzun dugu: «Gure elkarteak beti irekita dago, emakume etorkinak ongi etorriak eta gonbidatuak dira». Baina

Emakumeen Mundu
Martxaren helburu
nagusietariko bat
emakume etorkinek
EMMren espazioa
bereganatzea izan da,
beraiena ere badela
sentiaraztea

ezezagun bati zure etxera gonbidatzea ez da bakarrik atea irekitzea. Gure etxea irekita egoteak ez dakar automatikoki gero barruan eroso sentitzea. Hau da, gonbidatzen zaitut nire

etxera baina gero barruan ez zaitut kontuan hartzen parte hartzerakoan edo antolakuntzan. Galdera hauek sortzen zaizkigu: nola ulertzen dugu bakoitzak zer den etxe bat irekita egotea? Zer suposatzen du eraikita dagoen espazio batera jende berria gonbidatzea? Postaz gonbidapen bat luzatzea bakarrik nahikoa da? Gure kasuan, konturatu gara kultu-

ra politiko desberdinetako taldeekin lan egiteak normalizat hartzen dugun funtzionamenduaren erosotasunetik atera eta baliabide berriak bilatzera behartzen gaituela. Zalantzarik gabe, diferentziek mugiarazten gaituzte.

Beste aldetik, emakume etorkinei dagokienez, askorentzat hemengo espazio feministetara hurbiltzea eta atea gurutzatzea pauso handi bat suposatu izan du, alde aurretik zituzten mesfidantzak eta beldurrak apurtuz. Horrela laburbiltzen dute Munduko Emakumeek beren esperientzia Emakumeen Mundu Martxako Plataforman:

Guretzako lehenengo pausoa izan da gure beldurrak eta mesfidantzak alde batera uztea. Adibidez, «ez digute entzungo» susmoa apurtzea. Biktimismoa amaitu da. Emakumeen Mundu Martxarekin konturatu gara ez dugula ezertan biktimak izan behar. Espazio horietan egon nahi dugula? Bada, zuzen joango gara eta ez diogu baimenik eskatu beharko inori. Gonbidatzen ez gaituztela kritikatzeko geratzen bagara, ez dugu ezer aldatuko eta berdin jarraituko dugu (Munduko Emakumeak).

Zentzu horretan, EMMren helburu nagusietariko bat emakume etorkinek EMMren espazioa bereganatzea izan da, beraiena ere badela sentiaraztea. Mesfidantza hori alde batera

uzteko, ezinbestekoa izan da denon aldetik egunero *kontzientzia jartzea* gure esanetan eta jarreretan. Adibidez, biltzar batzuetan bazeuden gazteleraz ondo ulertzen ere zuten emakume etorkin batzuk. Horrek kontzientzia zabaltzera behartzen gaitu, baliabide eta bitartekoak bilatzeko. Hori dela eta, EMMren prozesuan konturatu izan gara, Medeak-eko Kattalin Minerrek esaten duen bezala, «aniztasuna ez dela bidea, baizik eta aniztasuna gure eguneroko borroka dela».

Ez gara zapaldu bakarrak eta ez gara zapalduak bakarrik

EMMren prozesuaren gako garrantzitsuenetariko bat gure arteko topaketak eta elkar ezagutzea izan dira. Horretarako, hiru hilabeteko biltzarrak ezinbestekoak izan dira. Gaur eguneko testuingurua azaltzeko autore batzuek (Estepan 2015, Fernández-Savater 2011) besreskuratu duten Ernesto de Martinoren (1999) ‘presentziaren krisi’ kontzeptuaren aurrean, guretzako elkarrekin egotea ezinbesteko bitartekoa bihurtu da. Konturatu gara ezin dugula bestea aitortu ez badugu lehenago ezagutzen. «*Zu subjektu politiko bezala aitortzeko, aurretik ezagutu behar zaitut*».

Horrez gain, topaketek ahalbidetu dute zapaldu eta zapaltzaileen esperientziak konplexuago bihurtzea, jakitetik gorpuztera. Alde batetik, badirudi euskal emakumeak ezin garela aldi berean zapaltzaile eta zapalduak izan momentu eta testuinguru desberdinetan, hau da, zapaltzaile posizio bat okupatzeak beste egoeratan zapalduak garela ukatu edo ezabatuko balu bezala. EMMren espazioak euskal feministoi aukera eman digu ditugun pribilegioak sentitzeko eta gorpuzteko. Jakin badakigu pribilegiatuak garela, baina oso diferentea da pribilegioa sentitzea bestearen zapalkuntzaren aurrean. Gorpuzteak, zalantzarik gabe, beste toki batean jartzen gaitu. Horrela adierazten du Saioak, Bilgune Feministako kideak:

Mundu Martxako espazio askotan sentitu dut pribilegiatua naizela, nahiz eta euskalduna izan, nahiz eta zapaldata egon, nahiz eta

emakume izan, *nire pribilegio batzuk ikusi ditut, gorputzean bizi izan ditut*. Oroitzen naiz Bilboko biltzar batean bazegoela emakume bat baserri batean bizi zena etxeko langile interno moduan, eta etorri zen biltzarrera bere egun libre bakarrean. Biltzarra bukatu ondoren, eraman nuen nire kotxean Azpeitira eta han lan egiten zuen baserrikoak joan ziren bere bila. Biltzarrera autobusez etorri zen. Han utzi eta gero esaten nion neure buruari, «ni nire kotxean etorri naiz eta pentsatzen ari naiz biltzarra eta gero hartuko ditudan poteetan». Eta emakume etorkin horrek lanera itzuli behar zuen eta asteko bere egun libre bakarrean militatzen ari zen. Egoera horietan pribilegioa oso argi sentitu izan dut (Saioa, Bilgune Feminista).

Emakume etorkinei dagokienez, euskal feministekin ego-teak eta elkar ezagutzeak askotan feministen iruditeria homogeneoa zabaltzen lagundu du, ez direla zapaldu bakarrak ohartuz. Adibide aipagarri bat euskararena izan da. Hirian bizi diren emakume etorkin askok, batez ere Bilbon eta bere inguruetan bizi direnek, tamalez kalean oso euskara gutxi entzuten dute eta harreman oso txikia dute euskara hizkuntza eta kulturarekin. EMMren biltzarretan euskarari eman diogun lehentasunari esker, gaztelaniaren hizkuntz menderakuntza eta euskararen mendekotasuna oso presente egon dira. Emakume desberdinen zapalkuntzaren esperientziak ezagutzeak eta haietaz ohartzeak biktimizaziotik atera eta elkarrengana hurbiltzen gaitu.

Intimitate politiken beharra

Goian aipatzen genuen «elkarrekin egotea ez da nahikoa» horren harira, elkar ezagutzeko hurbiltasun espazioak ezinbestekoak izan dira EMMn. Hasieran, euskararen erabilpena biltzarretan nola bermatu zailtasun bat bihurtu zen, askotan gaztelaniaz hitz egitera jotzen genuelako. Baina denbora aurrera joan ahala, euskararen premia eta lehentasunaren kontzientzia zabalduz joan da, apustu politiko bilakatuz. Horrela argudiatzen zuen, esate baterako, Normak, Ekuadorko emakume etorkin batek, euskararekiko errespetuaren inguruan:

Bilera batean euskaraz hitz egiten ari badira, nik ulertu ez arren, zera esaten diot neure buruari: nola eska dezaket gaztelaniaz hitz egitea euren herrialdeko hizkuntza baldin bada? Esaterako, nik kixuaz hitz egingo banu, errespetua nahiko nuke. Hemengo hizkuntza bat denez errespetatu behar dugu (Munduko Emakumeak).

Hori abiapuntua izanik, beste plataformetan erabilitako itzulpen metodologia erabili genuen, besteak beste, gutun sozialaren prozesuan erabili izan zena: talde txikietan antolatu ginen, non bi hizkuntzak menperatzen zituzten pertsona boluntarioak zuzenean itzultzen aritzen ziren. Biltzarra ez geldiarazteko eta oihartzun handia egon ez zedin, itzulpenak xuxurlatuz egiten ziren, askotan bestearen belarriaren alboan, elkar hurbiltzeko eta ezagutzeko praktika bihurtuz. Xuxurlariak biltzarraren kideak izanik eta itzultzaile profesionalak ez direnez, itzulpena egiten duten bitartean iritziak, iruzkinak eta txantxak ere partekatzen dira. Espazio oso informalak dira. Ondorioz, itzulpen espazio horiek zaintza espazioak ere bihurtzen dira, eta elkar ezagutzen ez duten emakumeek harremana egiteko aukera irekitzen dute. Medeak-eko kideek hurrengo hausnarketa egiten dute xuxurlari esperientziaren inguruan:

Talde txikietan antolatu ginen, non bi hizkuntzak menperatzen zituzten pertsona boluntarioak zuzenean itzultzen aritzen ziren. Itzulpenak xuxurlatuz egiten ziren, askotan bestearen belarriaren alboan

Itzulpen momentuak elkarreragin dezakezun momenturik hurbilenak dira. Zaintza espazioak dira. Agian pertsona horrekin gehien hitz egiten dudana da. Itzulpen literaletik haratago elkarreragin une bat da (Medeak).

Zentzu horretan, itzulpenaren uneak ulertu ahal dira Sara Ahmed-ek (2012) proposatzen duen intimitatearen politika bezala. Hurbiltasun politikak horiek, entzumenaren, hitz

egitearen eta gertutasunaren bidez, banaketa eta urruntze fisiko eta batez ere emozionala apurtzea lortzen dute.

Horretarako, 'unibertsaltasunaren indarkeriaren' ikasketa ahaztea ezinbestekoa da, eta, alderantziz, emakume desberdinei entzuten eta hitz egiten ikastearen beharra dugu, elkar mugitu eta ukiazteko. Hizketak berak ez du igartzen bestearen egia, baina elkarren arteko mugimendu bat ahalbidetzen du behintzat. Zalantzarik gabe, gure garaia eta feminismoaren galdera garrantzitsuenetariko bat hau da: nola bermatu bestearen existentzia, hura ukatu eta asimilatu gabe.

Amaitzeko eta laburbilduz, desberdintasuna abagune ezinbestekoa da gure identitateak mugiarazteko, normaltzat hartzen duguna zalantzan jartzeko, gauza eta praktika berriak sortarazteko. Diferentziek interpelatzen gaituzte gure zentraltasunetik mugituz, eta horretan datza bere indarra eta potentziala. Ohartarazten gaituzte gure pribilegioez, ez errua sentitzeko, baizik eta horiek onartu eta horien ardura hartzeko. Pribilegioidunak garela ezin dugu ukatu, baina pribilegioidun izateagatik ez dugu errudun sentitu behar. Erantzukizunez hartu behar ditugu gure pribilegioidun kokaleku horiek, eta hortik pertsonalki eta kolektiboki zer egin dezakegun pentsatu, gauzak eraldatzeko. Errutik erantzukizunera pasatu behar dugu. Erruak immobilizazioa dakar; erantzukizunak, aldiz, agentzia. Eta azken hori askoz eraginkor eta sortzaileagoa da. Audre Lorde-k (1984) aldarrikatzen zuenez, feminismo eraldatzaile eta erradikalaren borrokaren bidean, «diferentzien interdependentziaren» premia dugu. Horretarako, ezinbestekoa dugu diferentziaren nozioa birdefinitzea, eraldaketarako trapezio eta gure arteko lotura indartsu gisa ulertuz eta batez ere biziz. 🌱

Oharrak

1. Testu hau autoreak 2016an aurkeztutako tesian oinarrituta dago, ikerketa feministaren metodologia erabiliz: Gandarias Goikoetxea, Itziar (2016): *Hasta que todas seamos libres: encuentros, tensiones y retos en la construcción de articulaciones entre colectivos de mujeres migradas y feministas en Euskal Herria*. Bartzelonako Autonomia Unibertsitatea (<https://ddd.uab.cat/record/174976>).
2. Aldez aurretik zeuden taldeak hurrengoak ziren: Bilgune Feminista, Bizkaiko Asanblada Feminista, LAB, ELA eta Steilas sindikatuak eta gobernuz kanpoko erakundeak. 2013an, berrikuntza prozesuan, hiru talde berri sartu ginen: Medeak, Garaipen eta Munduko Emakumeak. Jarraian, testu honetan agertzen diren taldeen deskribapena dator: *Bilgune Feminista*: 2002an sortutako nazio mailako erakunde feminista eta abertzalea da, esparru ugarietako emakume askoren eta askotarikoen hausnarketatik sortutako egitasmoa. *Munduko Emakumeak Babel*: duela 20 urte Bilbon sortua da, handik eta hemendik, tokiko emakumeen eta emakume etorkinen topaketak bultzatuz, kanpotik datorren edozein emakumeri babesa eta parte-hartzeko espazioak sustatuz. *Garaipen*: bertoko eta kanpoko emakume feministen taldea da, Gipuzkoan kokatua, gizarte eta kulturarteko lidergoa eraikitzeko. Eta *Medeak*: 2000. urtean jaiotako talde transfeminista erradikala da; hasieratik gorputza bere ekintza politikoaren erdigunean jarri du.

Bibliografia

- Ahmed, Sara (2012): *On Being Included*, Durham, Duke University Press.
- Collins, Patricia Hill (1997): 'Defining Black Feminist Thought', in Linda Nicholson (arg.): *The Second Wave: A Reader in Feminist Theory*, New York, Routledge, 241-260.
- Combahee River Collective (1977): 'A Black Feminist Statement'. Berarrigitaratua in Linda Nicholson (arg.): *The Second Wave: A Reader in Feminist Theory*, New York, Routledge, 63-70.
- Crenshaw, Kimberlé (1989): 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics', *The University of Chicago Legal Forum* 1989/1, 139-167.
- (1991): 'Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color', *Stanford Law Review* 43/6, 1.241-1.299.

- Davis, Angela (1983): *Women, Race and Class*, New York, Vintage Books.
- De Martino, Ernesto (1999): *La tierra del remordimiento*, Bartzelona, Edicions Bellaterra.
- Emakumeen Mundu Martxa (2015): *IV. Nazioarteko Ekintzarako do-sierra* (<http://emakumeenmundumartxa.eus/fitxategiak/media/2015/e5b292fb81b0fc6ad22de3990ba7ce3bdossier-euskpdf.pdf>).
- Esteban, Mari Luz (2016): 'La reformulación de la política, el activismo y la etnografía. Esbozo de una antropología somática y vulnerable', *Ankulegi. Revista de Antropología Social* 19, 75-93.
- Fernández-Savater, Amador (2011): 'Crisis de la presencia. Una lectura de Tiquun' (www.espaienblanc.net/Crisis-de-la-presencia-Una-lectura.html, 2011-07-09).
- Foucault, Michel (1988): 'El sujeto y el poder', *Revista Mexicana de Sociología* 50/3, 3-20.
- Lorde, Audre (1984): *Sister Outsider: Essays and Speeches*, Berkeley, Crossing Press.
- Lugones, María (2008): 'Colonialidad y género: hacia un feminismo descolonial', in Walter Dignolo (arg.): *Género y descolonialidad*, Buenos Aires, Ediciones del Signo, 13-54.
- Moraga, Cherríe eta Castillo, Ana (argk.) (1988): *Esta puente, mi espalda: voces de mujeres tercermundistas en los Estados Unidos*, San Frantzisko, Ism Press.
- Stolcke, Verena (2012): 'A propósito de intersecciones... ¿Qué tiene que ver el sexo/género con la clase, la raza, las sexualidades...?'. Nafarroako Unibertsitate Publikoko Genero moduluaren eta Generoan Aditu tituluaren jarduera egitarauan emandako hitzaldia (<http://upnatv.unavarra.es/es/pub/verena-stolcke-2012>).
- Truth, Sojourner (1851): 'Ain't A Woman?', in Owen Collins (bil.) (1988): *Speeches that Changed the World*, Louisville, Westminster John Knox Press, 208-209.